

Cripto-partidele din umbra Statului

Partidele politice sunt instituțiile care înregistrează, consecvent, printre cele mai mici rate ale încrederii publice în anchetele sociologice. Cu toate acestea, poate puțini mai știu, dacă au știut vreodată, că definiția clasică a partidului politic (partidei politice) este „parte a societății civile”. O neîncredere în partidele politice ar însemna, astfel, o neîncredere a societății față de ea însăși.

Ceea ce poate fi adevărat, într-un mod mai subtil, însă explicația evidentă a acestui aparent paradox este că partidele au fost delegitimate ca vehicule politice acceptate de reprezentare a societății civile. Dar acest lucru denotă o criză de structură a democrației liberale mult mai serioasă decât verbiajul cotidian despre „iliberalism” și „populism”. Pentru că democrația, așa cum o știm și așa cum e posibilă în prezent, este legată de instituția partidului politic. Unde acestea nu există, există fie dictatura partidului unic, fie dictatura militară.

Mai nou, însă, democrația bazată pe partide tinde să fie înlocuită cu o formă distorsionată a sa, în care partidele sunt înlocuite de ONG-uri, asociații non-guvernamentale autointitulate „societate civilă”: iată, deci, cum apare ONG-crația la orizont.

Procesul este insidios, parțial decurgând chiar din problemele endemice ale sistemului de partide, care, pentru a purta un singur nume, au fost denumite „partitocrație”. Restrângerea opțiunilor de reprezentare a societății civile, crearea unei sfere de decizie politică cu circuit tot mai puțin controlabil din exterior, monopolul pe discursul politic, precum și altele făceau ca sistemul de partide să-și arate din plin defectele. Cu toate acestea, se aplică și în acest caz același dicton al

lui Churchill despre democrație: sistemul de partide este cel mai prost sistem de reprezentare a societății civile, cu excepția tuturor celorlalte.

Partidul politic este transparent în ceea ce privește natura și obiectivul său. El reprezintă interesele și valorile unei părți din societatea civilă și are ca obiectiv declarat și firesc obținerea puterii guvernamentale. ONG-urile reprezintă într-o mult mai mică măsură interesele sau valorile societății civile. De fapt, sinonimitatea ONG = societate civilă este în sine un abuz. În cel mai bun caz, un ONG reprezintă diverse interese DIN societatea civilă.

Ca să dăm un exemplu aleatoriu, concepțiile filantropice ale unui miliardar pot fi reprezentate legitim de asociațiile sale non-guvernamentale. El este parte a societății civile. Dar doar o mică parte, o voce printre altele, fericită că se poate amplifica, multiplica, prin astfel de rețele, față de altele. Însă e o fraudă morală echivalarea acestei rețele de amplificare a unui punct de vedere și a unor interese particulare cu „societatea civilă” pur și simplu. Problema e și mai complicată când respectivul filantrop își reprezintă interesele world-wide, propria sa țară nemaifiindu-i suficientă.

ONG-urile sunt cel mult un complement al sistemului de partide, care pot îndeplini funcția reprezentării acelor nișe, categorii sau segmente din societate care nu sunt suficient de mari sau de dotate cu resurse pentru a avea reprezentare politică prin partide; însă, o funcție limitată și încadrată în anumite reguli care nu pot scurtcircuita procesul democrației reprezentative pentru a furniza acces direct și privilegiat la putere, la decizia politică. Or, cea mai mare problemă a „societății civile” de tip ONG este întocmai lipsa de transparență și de răspundere publică. Ele au devenit, în ultimele decenii, actori importanți, uneori decisivi, în procesul decizional politic.

În toate sferile de activitate, fie că vorbim despre educație, despre cultură, despre politicile adresate minorităților sau despre drepturile omului, despre justiție sau despre mass-media, tot mai mult decizia politică este influențată, dacă nu de-a dreptul externalizată, către acești actori non-guvernamentali. ONG-urile substituie tot mai mult nu doar partidele politice, dar și comisiile de specialitate ale diverselor ministere. Ele devin, într-adevăr, încă un exemplu de „stat umbră”, la vedere, dar nechestionat, sau un fel de „cripto-partide”, pentru a prelua și adapta un concept folosit de curând.

Urmăresc același scop ca partidele, obținerea puterii, fără a-l asuma și fără a fi supuse unui test al votului și reprezentativității. Exerțiază putere, fără a putea fi supuse unui control public și fără a da socoteală pentru eventualele consecințe negative. Folosesc capital financiar și cultural, dar sunt scutite de regulile restrictive de care au parte actorii politici. Și fac toate acestea beneficiind de aura unei iluzorii purități civice și de un mit întreținut deliberat al expertizei și neutralității. Ele fac chiar mai mult decât simpla influențare a deciziei politice. De foarte multe ori, ele setează înseși condițiile în care decizia se poate formula și aplica.

Dar cum se manifestă, în practică, ONG-crația? Voi oferi doar două exemple, dar mai sunt și altele.

O formă de manifestare este reprezentată de dosarele sau propunerile legislative „ready made”. Să presupunem că un ONG sau un grup de ONG-uri vrea să inițieze un proiect controversat, precum educația parentală. Experții din interiorul respectivului grup vor scrie un proiect care respectă toate standardele procedurale, pe care îl vor înmâna unor activiști din cadrul unui minister sau al parlamentului. Este însă fals să susții că un astfel de proiect reprezintă interesele „societății civile”. Nu. Este un proiect care reprezintă interesele unor grupări minore de activiști, care

se vor folosi, însă, de puterea financiară imensă și de expertiza unor mari ONG-uri. Putere financiară și expertiză cu care ONG-urile sau inițiativele civice mai mici nu pot concura în niciun fel. Chiar dacă, să presupunem, aceste inițiative mai mici ar reprezenta interesele unor grupări mult mai mari de oameni – de exemplu, numărul celor care se opun educației parentale ideologice este considerabil mai mare celor care doresc o astfel de formă de educație, însă, în ceea ce privește organizațiile nonguvernamentale, aceștia sunt subreprezențați.

O a doua formă este reprezentată de „socketarea” sau de „căpușarea” unor instituții administrative, precum anumite ministere. Unul dintre procedeele puse în aplicare și la noi recent a fost reprezentat de aducerea unor „experți” sau activiști din cadrul unor grupuri de ONG-uri în interiorul unor ministere. Aceștia au fost legitimați prin acordarea unor poziții de consilieri, adesea part-time, o normă întreagă fiind împărțită între trei-patru „experți” sau „activiști” din așa-zisa societate-civilă – în fapt, angajați full-time ai unor organizații non-guvernamentale. Misiunea acestor activiști era aceea de a veni cu proiecte sau propuneri gata împachetate, de multe ori proiecte pentru care ei erau deja plătiți în cadrul ONG-urilor unde erau angajați. Și în acest caz este fals să susții că acele proiecte ar fi reprezentat interesele „societății civile” – ele reprezentau doar agenda ONG-urile respective, și a celor care le finanțau. „Socketarea” este o tehnică prin care ministerele sunt supuse unei adevărate infuzii ideologice, infuzie ce nu reprezintă, de cele mai multe ori, interesele unei majorități – ci interesele și agenda unor grupuri minoritare.

Deoarece aceste lucruri se petrec departe de ochii publicului larg și sub vaga acoperire a legalității, dar și a confuziei lingvistice (ideea de „societate civilă” fiind abuziv folosită în aceste cazuri), astfel de agende pot fi urmărite în mod nestingherit pe termen lung, ducând la un efect cumulativ.

Acest efect înseamnă, pe lângă mutații radicale în programa școlară, de exemplu, și mutarea centrului către extremismul corectitudinii politice – pe măsură ce această agendă înaintează.

Nu greșim dacă le-am numi printre cele mai lipsite de transparență organisme ale societății și printre cele mai ilegitime forme de exercitare a puterii. A nu se înțelege greșit: ONG-urile sunt legitime, atâta timp cât ele își asumă parțialitatea inevitabilă: reprezentatea unor categorii sociale anume, promovarea unor obiective specifice, într-un cadru echitabil care garantează accesul egal al tuturor acestor organizații. Sunt, însă, uzurpatoare, atunci când se înstăpânesc pe o imaginară „societate civilă” care are statutul moral și civic de a accede în mod privilegiat la decizia publică. Iar daunele sunt și mai mari din cauza unui dublu standard interiorizat de elitele politice devenite tot mai dependente de ONG-uri: nu toate ONG-urile sunt la fel de „societate civilă” ca cele privilegiate și auto-îndreptățite a se intitula astfel. Astfel se ajunge ca, de la funcția complementară inițială, ONG-urile care astăzi fac figură de „societate civilă” să fie, de fapt, vehicule de acces privilegiat la putere și de marginalizare implicită a acelor voci din societatea civilă care nu beneficiază de aceleași resurse.

Indiferent de cât de sublime le-ar fi idealurile și agenda, indiferent de cât de profundă expertiza, ONG-urile nu pot substitui adevăratele părți ale societății civile, partidele politice, și nici nu pot scurtcircuita procesul reprezentării politice. Iar, dacă o fac, atunci ele distrug mecanismul democratic, instaurând o altă formă guvernamentală: ONG-crația.

– Preluare: Reacționarii